

Mao Ce-tung

Mao Ce-tung a gerilla-hadviselés egyik legmeghatározóbb teoretikusaként jelentős hatást gyakorolt a 20. század második felének imperialistaellenes felkeléseire. Az elhúzódó háború és annak három fázisa, a támaszpontkörzetek, a partizánok evolúciója, valamint a nemzetközi és a népi támogatás voltak a gerilla-hadviselés elméletének új elemei. A tanulmány a kínai teoretikus hadelméletének néhány aspektusát vizsgálja, kiemelve a vezető szerepét, a katonai és a politikai irányítás kérdéseit, a kiképzés és a népi támogatás területeit.

Kulcsszavak: Mao Ce-tung, vezető, vezetés, katonai és politikai irányítás, kiképzés, népi támogatás

Mao Tse-tung

Mao Tse-tung, as one of the most outstanding military theorists of the guerrilla warfare, impressed the anti-imperialist insurgencies of the second half of the 20th century. The protracted war and its three stages, base areas for partisan war, evolution of partisans, international and mass support, were the new elements of his theory. The study is about some elements of Mao's theory such as leadership, questions of military and political control, training and mass support in the framework of the historical background.

Keywords: Mao Tse-tung, leader, leadership, military and political control, training, mass support

Előszó

Mao Ce-tungot néhányan a gerilla-hadviselés legjelentősebb teoretikusának, [1: 256] [2: 147] a hadviselés legmodernebb tanítójának tartják. [3: 141] A Kínai Népköztársaság alapítójának hadelméleti munkássága jelentős hatást gyakorolt a 20. század második felében kibontakozó fegyveres ellenállási mozgalmak harcaira. Tanulmányomban nem

---

⁷¹ A hadtudomány PhD-fokozatos, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar; e-mail: forgacs.balazs@uni-nke.hu

kísérelem meg a kínai forradalmár teóriái valamennyi aspektusának bemutatását, csupán néhány témát emeltem ki azok közül. Mao elméletének megértéséhez a korabeli Kína történelmi, társadalmi és politikai viszonyainak ismertetése is szükséges, ezért dolgozatom első részében a 20. század első felének Kínáját mutatom be. A következő részek a vezetés, valamint a katonai és a politikai irányítás kapcsolatát vázolják, majd a felkészítés, a képzés és a kiképzés kérdéseit vizsgálják. Ezután Mao hadelméletének kiemelt jelentőségű eleméről, a népi támogatásról szólok, végül műveinek a nemzetközi hadelméletre és a háborúk történetére gyakorolt hatását ismertetem.

Kína a 20. század elején. A kínai polgárháború és Mao

Kína a 20. század fordulóján egy elmaradott és a külföldi nagyhatalmaknak kiszolgáltatott ország képét mutatta. A kínai gazdaság alapja a mezőgazdaság volt, a 430 millió kínai háromnegyede falvakban élt. Az ipari termelés jelentős része a kézműiparból, vagyis a kisiparból származott, míg az ipari munkásság a lakosságnak csupán 2–3%-át tette ki. [4: 145–146] Az 1911. évi forradalom a kialakult társadalmi, gazdasági és belpolitikai válságnak, valamint az elmaradt reformkísérleteknek volt a következménye. A mandzsu Csing-dinasztia ellen szervezkedések indultak: az ekkor létrejövő forradalmi demokratikus szervezetek közül kiemelkedett Szun Jat-szen mozgalma, mely a „három népi elvet”, a nacionalizmust és függetlenséget, a demokráciát és a népjólétet tűzte zászlajára. Alapvető célja a nemzeti egységfront megszervezése volt, melynek leendő tömegbázisát, a parasztságot a földkérdés megoldásával kívánta megnyerni. [4: 148] A Szun Jat-szen vezetésével 1911. október 10-én kirobbant felkelés gyorsan terjedt az országban, és a decemberben megalakult forradalmi kormány élére őt választották. A mozgalom eredményeként 1912. január 1-jén proklamálták a Kínai Köztársaságot, melynek politikai alapja a kínai nacionalizmus volt, vezető pártja pedig az ekkor megalakult Nemzeti Párt, a Kuomintang. A frissen létrejött állam azonban az egységes adminisztratív rendszer, a helyi hadurak és hadseregek miatt nem tudott úrrá lenni az ország belső zavarain. Az 1912 és 1928 közötti időszak „a hadúri korszak” nevet kapta a kínai történelemben: a hatalom birtokosai a helyi militaristák voltak, akik uralma alatt tovább erősödött az ekkor már – a folyamatok miatt – militarista színezetű nacionalizmus. [5: 423] A kínai állam további gyengülése a belső problémákat is felerősítette, és kiszolgáltatottá tette az országot a külső nagyhatalmi beavatkozás előtt.

Az első világháborút lezáró békeszerződés okozta társadalmi csaldótságot 1919. május 4-én diáklázadásokba torkollott Pekingben, ezt országszerte tüntetések és sztrájkok követték, melyek hatására Kína nem írta alá a békeszerződést. A fenti dátum emellett még egy mozgalom szimbóluma is lett: az ennek nyomán elinduló kulturális megújulás, valamint a modern irodalmi és politikai eszmék terjedése jelentős változásokat hozott a politikai palettán is. [5: 424] Kínában ekkoriban a marxizmus, később a leninizmus jelentős figyelmet kapott az 1917-es oroszországi események sikere, illetve az eszme antiimperializmusa miatt, és országszerte kis kommunista csoportok, körök alakultak ki. A Komintern küldöttei tevékenységének hatására 1921 júliusában, Sanghajban hét kör 53 tagjának 12 küldötte (köztük Mao Ce-tung) megalakította a Kínai Kommunista Pártot. [5: 424–425]

Szun Jat-szen felismerte, hogy a hadurak jelenléte továbbra is kiszolgáltatott helyzetben tartja országát, ezért belekezdett a Kuomintang újjászervezésébe, valamint saját hadsereg felállításába. A szovjetek támogatásával létrejövő Nemzeti Forradalmi Hadsereggel a párt vezetésének kezébe megfelelő eszköz került a hadurak elleni háborúhoz, amely során már Szun utóda,⁷² Csang Kaj-sek irányította a kommunistákkal együtt vívott hadműveleteket. Az 1926 nyarán indult északi hadjárat gyors sikereket hozott, de egyúttal el is távolította egymástól a szövetségeseket. A győzelmek után a nemzetiek felléptek az egyre jobban megerősödő, valamint komoly hatalmi tényezőként megjelenő kommunisták ellen, akik azonnal harcot hirdettek az egységfront ellen, és 1927. augusztus 1-jén Nancsangban, majd Hohanban, illetve Hopejben sikertelen városi felkeléseket indítottak. [5: 427–428] [2: 41] Ezekkel az eseményekkel kezdődött el a kínai polgárháború, mely azonban a japánok beavatkozásával háromszereplős küzdelemmé bővült ki.

A kudarcba fulladt lázadások után a kommunisták távoli hegyvidékekre húzódtak vissza, ahol az ott létrehozott támaszpontkörzetekben (1930-ban 13 ilyen terület volt) szervezték tovább mozgalmukat. Ekkor vált egyre meghatározóbb pártbeli személyiséggé Mao Ce-tung. Mao 1893-ban egy földműves fiaként látta meg a napvilágot Hunan tartományban. A középiskola után a Pekingi Egyetem könyvtárában dolgozott segédkönyvtárosként, ahol megismerkedett a marxizmus tanaival. A Kínai Kommunista Párt alapítójaként egyre komolyabb funkciókat töltött be a szervezetben, de az 1927-es sikertelen felkelések ártottak tekintélyének, melyet csak az 1930-as évekre szerzett vissza. [2: 14]

Eközben a japánok 1931. szeptember 18-án támadást indítottak a geostratégiaiilag fontos és nyersanyagokban gazdag Mandzsúria ellen. A hadjárat sikere után ott – Mandzsuko névvel, és az utolsó kínai császár, Pu-ji vezetésével – bábállamot hoztak létre. Csang úgy gondolta, hogy a japánok elleni harchoz szükségszerűen először a kínaiak közötti ellentéteket kell felszámolnia, ezért az ország egyesítése érdekében a kommunistákkal szembeni fegyveres fellépés mellett döntött. A Kuomintang fegyveres ereje 1930 és 1935 között öt nagy hadjáratban igyekezett megtörni politikai ellenfele katonai erejét. A legsikeresebb a déli támaszpontkörzetek elleni 5. hadjárat volt, amellyel majdnem felszámolta Mao mozgalmát. A kommunista erők azonban az 1934 októberében kezdődő, majdnem 10 ezer kilométeres „hosszú menetelés” után kicsúsztak a nemzetiek kezéből, és a Senhszi tartománybeli Jenanban rendezkedtek be. [2: 42] [5: 431–432] Mao úgy vélte, hogy a rövid távú túlélés hosszú távon sikert eredményezhet, amelynek azonnali eszköze a partizánháború volt. A kommunisták vezére szerint ugyanis ez az első lépés egy majdan kialakuló reguláris hadsereg felé, amellyel a forradalom győzelme biztosítható. [2: 147]

A japánok egyre agresszívabb követeléseinek hatására felerősödött az országban a japánellenesség, aminek következményeként a polgárháborús felek újra egységfrontba tömörültek. Erre azonban már csak közvetlenül az újabb nagy erejű japán támadás előtt került sor, így a hódítók nem találták magukat szemben komoly ellenállással. Az 1937. július 7-éről 8-ára virradó éjjeli Marco Polo hídi incidens után induló támadással a japánok alig egy év alatt megszállták Kína északi részét, de a kínai kapitulációt nem sikerült kicsikarni. [2: 41] [5: 432–433] Eközben a Mao vezette kommunisták sikeresen növelték tömegbázisukat és fegyveres erőiket.

⁷² Szun Jat-szen 1925. március 25-én meghalt.

„A Kínai Kommunista párt taglétszáma az 1937-es 40 ezerről 1940-re 800 ezerre gyarapodott. A tagság 80-90 százaléka a parasztság, 5-6 százaléka a falusi (főképpen földbirtokos és kereskedő) értelmiség soraiból került ki, és csupán 4-6 százaléka volt kézműipari és műhelymunkás, valamint földmunkás napszámos.” [7: 240]

A katonai ereje is dinamikusan növekedett, melyben a reguláris erők egyre nagyobb arányt tettek ki. [5: 434–435] A második világháború idején a szemben álló kínai erők katonáikat a japánok legyőzése utáni időszakra tartalékolták. A tengelyhatalmak ellen harcoló szövetségesekben látták ugyanis azt az erőt, mely felszámolja majd a japán intervenciót, ezért 1945-ig csupán egyetlen jelentős japánellenes offenzíva indult. Ez volt az 1940 augusztusa és novembere között zajló „száz ezred csatája”, melyben a 115., 120. és 129. hadosztályok és partizánosztagok vettek részt. Feladatuk az ellenség helyőrségeinek és közlekedési útvonalainak támadása volt, egy időben mért meglepetésszerű támadásokkal. Az offenzíva célja a japánok összeköttetésének, utánpótlási vonalainak szétrombolása volt, így növelve a felszabadított körzetek területét. A 3 és fél hónapos harcok során kb. 20 ezer japán katonát tettek harcképtelenné, majdnem 5 milliós lélekszámú terület szabadítottak fel, de az 1940 novemberében indított japán ellentámadás hatására minden eredmény elveszett. [7: 241] [2: 41] [2: 148–149] Megjegyzendő, hogy a japán hódítók Csang erőit kezelték komoly ellenfélként (az 1944-ben indított újabb támadásuk is a nemzeti erőket vette célba), így a Mao vezette kommunisták újjászervezhették és megerősíthették erőiket, ezáltal felkészülve a Kuomintang elleni későbbi polgárháborúra. [5: 435–436] [2: 148]

A második világháború befejezése után újra fellángolt a kínai polgárháború. A két legnagyobb politikai erő, a Kuomintang és a Kínai Kommunista Párt először békés megoldást keresett az ország megosztottságának felszámolására (ehhez megvolt a győztes nagyhatalmak támogatása is), azonban erőfölénye tudatában (ekkoriban maga mögött tudhatta az USA, sőt egy ideig Sztálin támogatását is, és az ENSZ BT állandó tagjaként nemzetközi elismertséggel is bírt) Csang Kaj-sek a fegyveres megoldást választotta. [6: 106] 1946 nyarán ismét harcok kezdődtek, de az események nem Csang tervei szerint alakultak. A kormányzati gondok, a japánokkal kollaborálókkal való együttműködés és az ország belső problémái miatt a Kuomintang népi támogatottsága jelentősen meggyengült, ezzel párhuzamosan viszont a kommunistáké megerősödött. A nemzeti oldal katonai sikerei elmaradtak, sőt korábbi katonai erőfölénye 1947 nyaratól kiegyenlítődött, majd megszűnt (amíg 1946 nyarán 4–4,5 millió katonájuk állt szemben 1,3 millió kommunista fegyverrel, akik közül csak kb. 600 ezer volt reguláris, addig 1948 júniusában 2,2 millió katonájuk 2,3 millióval, köztük 1,5 millió regulárisal harcolt). [2: 41] [2: 148–149] [6: 107]

1948-ban a kommunisták három nagy hadjáratban elfoglalták Mandzsúriát, Kína északi és keleti részeit, és 1949. január 21-én bevették Pekinget, majd tavasszal – a sikertelen béketárgyalások után – a fővárost, Nankingot és Sanghajt is. Bár Csang Kaj-sek hívei csak decemberben menekültek át Tajvan szigetére, az elért sikerek után Mao már 1949. október 1-jén kikiáltotta a Kínai Népköztársaságot, ezzel befejezve a több mint két évtizedes polgárháborút. [2: 42] [6: 108]

Mao elméleti munkássága

Mao Ce-tung művei közül a tanulmány terjedelmi korlátai miatt csupán néhányat használtam fel. Válogatott műveit magyarul öt kötetben adták ki, az első négy kötet a Szikra Kiadó gondozásában jelent meg 1952 és 1954 között (ezek az 1926 és 1945 között született írásokat tartalmazzák, és hadtudományi szempontból a legjelentősebbek), az ötödik kötetet 1980-ban publikálták a Kossuth Kiadónál, melyben az 1949 és 1957 közötti írásokból válogattak. A hadtudományi szakirodalomban a legtöbbet idézett műve *A partizán hadviselésről* (Yu Chi Chan), melynek angol fordítása állt rendelkezésemre.⁷³

Mao a vezetőről

Mao műveiben a vezető kiemelt szerepet kap, hiszen személyiségétől függ a partizánháború sikere. A vezető tulajdonságai közül a szellemiekre helyezte a hangsúlyt, a fizikaiak nem jelentek meg műveiben. Hangoztatta az erős politikai elkötelezettséget, a lojalitást, az őszinteséget, az erős jellemet és az önbizalmat, emellett pedig fontosnak tartotta, hogy a vezető katonai tekintetben ismerje a forradalmi harceljárásokat, képes legyen fegyvelmezni és erősíteni csapatait, valamint fejleszteni azok harcképességét. [8: 45] A hasonlatokat előszeretettel használó Mao ideális vezetőjét a halász képében mutatta be:

„A partizánháború vezetői ugyanúgy járnak el a partizánosztagokkal, mint a halász a hálójával; a halász hol kivetí, hol bevonja hálóját. Amikor kivetí, jól kell ismernie a víz mélységét, az ár sebességét, tudnia kell, nincs-e a víz alatt valamilyen akadály. Amikor a partizánosztagokat decentralizáltan használjuk fel, ügyelnünk kell arra, hogy ne szenvedjenek kárt a helyzet tisztázatlansága és hibás harci műveletek következtében. A halásznak, hogy bevonhassa a hálót, jól meg kell fognia a háló végét. Amikor a partizánosztagokat decentralizáltan használjuk fel, ugyanígy biztosítanunk kell velük az összeköttetést és kezünkben kell tartanunk egy megfelelő létszámú válogatott alakulatot. Halászat közben gyakran kell változtatnunk a helyünket; a partizánosztagok is gyakran változtassák helyüket. Decentralizálás, koncentráció, átcsoportosítás – ez az erők rugalmas felhasználásának három formája a partizánháborúban.” [9: 155–156] [8: 101–102]

Véleménye szerint a gerilla-hadviselésben kulcsszerepet játszó kis alegységek katonai vezetőinek nagy önállóságot kell biztosítani. Az itt harcoló tiszteknek bátraknak kell lenniük, lojalitásuk alapját az emberek egyenjogúságába vetett hitük adja. Ebből a lojalitásból származik a minden körülmények közötti kitartásuk, mely példamutatóvá és követendő példává teszi őket embereik előtt. Mao véleménye szerint a tisztnek közösséget kell vállalnia

⁷³ Megjegyzendő, hogy e mű – melyet 1937-re datálnak – eredete és szerzősége bizonytalan. Angol fordítója Samuel B. Griffith megjegyzi, hogy az eredeti fordítás (1940) elkészülte után 21 évvel pontosítani kívánta az átiratot, azonban az ehhez szükséges eredeti kínai nyelvű könyvet nem sikerült fellelnie. Lásd még [2: 148]

embereivel: szót kell velük érteni, így egymást, egymás harci szellemét erősítve legyőzhetik ellenségeiket. [8: 85–86]

A tisztek kiválasztásánál lényeges elem, hogy azok a vezetendő csoport körzetében élők közül kerüljenek ki, mert így nemcsak katonáikkal, hanem a helyi lakossággal is képesek jó kapcsolatokat kialakítani. Az önkéntesek közül kiválasztott tiszteket folyamatosan képezni kell, de nekik is képezniük kell katonáikat, mely során – Mao szerint – a legfontosabb a hazafiságra való nevelés. [8: 86–87]

A katonai és a politikai vezetés kapcsolata Mao műveiben

A katonai és a politikai vezetés kapcsolatát tekintve Mao világosan rögzítette a hadügy alárendelt szerepét a politikai célok megvalósítása érdekében. A politika irányító és vezető szerepe a politikai célokban fogalmazódott meg, melyeket tisztán és pontosan kell közvetíteni az emberek, így a hadsereg tagjai felé is. A japánok ellen meghirdetett háború politikai alapelveként, vagyis politikai céljaként a japánok kiűzését, és egy független, szabad és prosperáló Kína létrehozását jelölte meg, s ezt azonnal megfogalmazta katonai szinten is: „*Katonai téren ez annyit jelent, hogy fegyveres erővel meg kell védelmeznünk hazánkat, és ki kell űznünk a japán banditákat.*” [9: 143] A kínai kommunisták vezetője hangoztatta, hogy a fegyveres erő tisztjeinek kiemelten fontos tanulmányozniuk a politikai irányelveket, így megérthetik a politika és a hadügy között létező kapcsolatot, vagyis azt, hogy a katonai műveleteket a politikai célok megvalósítására használják. [8: 88–89]

Mao műveiből kiderül, hogy a marxizmus-leninizmus klasszikusai közül Lenin munkásságából merített sokat. A partizán hadviselésről írt művében többször idézi a szovjet vezető gondolatait, [8: 41] [8: 45–46] [8: 49] akire viszont Clausewitz: *A háborúról* című műve gyakorolt jelentős hatást. A porosz teoretikustól vett idézetek alapján [8: 46] [10: 282] tehát joggal állítható, hogy Mao Clausewitznek a politika hadügyet determináló szerepét taglaló gondolatait is elfogadta. A népfelkelés Clausewitz művében önálló fejezetet kapott, [11] [12] amelyet Mao is ismerhetett, azonban annak gondolataival csak részben azonosulhatott, hiszen a porosz gondolkodó a népfelkelést az uralkodó rend felügyelete és irányítása alatt tartotta csupán lehetségesnek, amelynek feladata a hódítók elleni harc, nem pedig a kommunisták által hirdetett új társadalmi rend harccal való megvalósítása.

Mao a fentebb tárgyalt kínai társadalmi viszonyoknak megfelelően módosította a korábbi baloldali gondolkodók nézeteit a forradalom tömegbázisáról. Mivel Kínában csupán elenyésző számban éltek ipari munkások, így csak rájuk építve forradalmat indítani lehetetlen volt, viszont a vidék nincstelen parasztsága hatalmas létszáma és kiszolgáltatott társadalmi helyzete miatt bőven elegendő utánpótlást biztosított a partizánok alakulatai számára. [13: 275]

A politikai kontroll szerepe a partizán csapatok szervezéséről szóló részeknél is tetten érhető: a kínai felkelők egységeinek katonai vezetői mellé politikai tiszteket is küldtek, akik a pártirányítás legalsóbb szintjét képviselték. [8: 44] Az egységek parancsnoki szintjére az irányító katonai parancsnok mellé komisszárt neveztek ki, akinek alárendeltségébe propagandaüggyekkel és egyéb tömegmozgalmak szervezésével foglalkozó hivatalokat is rendeltek. A párt vezetői a partizánok felelősségi területein bizottságok szervezését szabták feladatul, amelynek egyeztető munkájában együtt vettek részt a katonai és a politikai

oldal képviselői. [8: 77–78] A csapatok soraiban zajló politikai és ideológiai munka is a párt delegáltjaira hárult, akik a csapatok, a lakosság, sőt az ellenség soraiban végzett politikai tevékenységükkel indirekt módon segítették a háború céljainak megvalósulását, [8: 89–90] hiszen „...*a faluban, a forradalom e támaszpontján folyó hosszas forradalmi harc lényegében paraszti partizánháború, amelyet a Kínai Kommunista Párt vezet.*” [14: 168]

A politikai cél eléréséhez szükséges győzelem stratégiai programját Mao hat pontban foglalta össze:

- „1. *A támadó hadműveletek kezdeményező, rugalmas és tervszerű folytatása a védelmi háború során, gyors hadműveletek a halogató háború során, külső vonalakon vívott ütközetek és harcok a belső vonalakon folyó háború során.*
2. *Kölcsönös együttműködés a reguláris csapatok hadműveleteivel.*
3. *Támaszpontok létrehozása.*
4. *Stratégiai védelem és stratégiai támadás.*
5. *A partizánháborúnak reguláris csapatok mozgó hadműveleteivé fejlesztése.*
6. *A hadvezetés különböző szervei közötti helyes kapcsolatok.*” [9: 144–145]

A kínai partizánok felkészítése, kiképzése és képzése

A partizánerek felkészítésével kapcsolatban elsőként a bázisterületekről kell szólnunk. Mao hitt abban, hogy a „hosszú meneteléssel” megszerzett gyors túlélés elvezet majd a forradalom győzelméhez is. Hitt abban is, hogy kapcsolat van a *tér*, az *idő*, az *akarat* és a *kiegészítés* kategóriái között is: a *tér* átalakulhat *idővé* (vagyis időnyeréssé), mely során a partizánok lehetőséget kapnak erőik újjászervezésére. Az *idő* birtokában *akaratot* nyernek, vagyis kiépül a párt és a nép közötti kapcsolat, akik nélkül a győzelem elérhetetlen. Az *akarat* segítségével a partizánok erői egyre nagyobbá válnak, ami a végső győzelemhez vezet. [2: 147]

E túlélés elsődleges színtere a támaszpontkörzet volt, mely „...*stratégiai bázis, amelyre támaszkodva a partizánosztagok teljesítik stratégiai feladataikat és elérik céljaikat – saját erőik megőrzését és gyarapítását, az ellenség erőinek megsemmisítését és kiűzését...*” [9: 166]

A fenti feladatok mellett fontos kiemelni, hogy az ellenség által nehezen elérhető, jól védhető földrajzi területeken az újonnan szervezett erők felállítása és kiképzése, valamint a már meglévő partizánegységek utánpótlásának biztosítása és reguláris erővé alakítása is megvalósulhatott. [8: 107–108] E körzetek politikai és ideológiai szempontból is jelentősek voltak, mert a kommunisták által hirdetett új társadalmi rendet szemléltették. [15: 175–176]

Mao a felszabadító háborúban három fázist különített el. Az *első* a stratégiai visszavonulás időszaka, melyben a kommunisták sokkal gyengébbek ellenfeleiknél, ezért szükségyszerűen a védelem dominálja tevékenységüket. Ez idő alatt a birtokolt területek katonai védelme mellett a pártszervezet kiépítése, a harc infrastrukturális hátterének biztosítása, a pártkádereknek a helyi közösségekhez való eljuttatása és a lakosság (főleg a parasztok) meggyőzése, valamint a nemzetközi támogatás megszerzése a forradalmi erők (főként az ekkor még csekély létszámú reguláris erők) fő feladata. [10: 251–253] A *második* fázist a stratégiai egyensúly szakaszaként nevezte el Mao. Ekkor a megszerzett népi támogatás lehetővé teszi a politikai tevékenység kiterjesztését, ennek nyomán újabb támaszpontok

jöhetnek létre, melyek segíthetik a partizánok regularizálódását, és megvalósul az erő-egyensúly. Fontos kiemelni, hogy a kínai teoretikus ebben a fázisban kulcsszerepet szánt a partizánoknak, akiknek a tevékenysége mellett a reguláris erők csak kisegítő szerepet játszanak. [10: 253–257] Az ellentámadás szakasza zárja le Mao forradalmi háborúját. Az ellenséggel vívott fegyveres harc *harmadik* – utolsó – fázisában a reguláris erők a mozgóháború és az állásharc kombinációjával visszaveszik és megtartják a korábban elveszett területeket. E fázisban a partizánok ismét csak kisegítő szerepet kapnak, de a pártvezér az indirekt eszközöknek, a külföldön folytatott propaganda- és diplomáciai tevékenységnek is jelentős szerepet szánt. [10: 257–259] Fontos hangsúlyozni, hogy mindhárom fázisban együtt harcolnak a reguláris csapatok és a partizánok: „*A forradalmi háború egésze szempontjából egyrészt a népi partizánháború, másrészt a Vörös Hadsereg főerői – olyanok, mint az ember két karja. Ha valaki csak a Vörös Hadsereg főerőit használja fel, és nem indít partizánháborút – az annyit jelent, hogy félkarral harcol.*” [16: 434]

A partizánok egy részének irreguláris erőből reguláris erővé való fejlődését tekinthetjük Mao hadelméleti munkássága egyik csúcspontjának. „*A partizánosztagok a japán betolakodók elleni háborúban (és minden forradalmi háborúban) általában szolgálva a »semmitől« fejlődnek valamivé, kis egységekből fejlődnek nagy egységgé...*” [9: 144] A partizánok a nép soraiból kerülnek ki, 16 és 45 éves kor közötti önkéntesekből. Mao szerint a legfontosabb, hogy minden önkéntes kezébe fegyvert kell adni, csak utána indulhat meg a jelentkezők katonai és politikai képzése. [8: 80] A képzés, illetve kiképzés folyamatossága és a katonáknak a harcok során megszerzett tapasztalatai azonban fokozatosan átalakítják az irreguláris erőket, megváltoztatva azok erőszak-alkalmazásának jellegét is. Az elhúzódó háború alatt

„*...a partizánműveletek nem maradnak meg egy és ugyanazon a színvonalon, hanem a reguláris csapatok mozgó hadműveleteinek színvonalára emelkednek. A partizánműveleteknek ily módon kettős stratégiai szerepük van: egyrészt előmozdítják a reguláris hadsereg hadműveleteinek sikerét, másrészt maguk is egyre inkább reguláris csapatok hadműveleteinek jellegét öltik.*” [10: 322] „*A hosszan tartó harc során a partizánosztagoknak és a partizánháborúnak nem szabad mereven megtartaniok (sic!) kezdeti formájukat. Állandóan fejlődniök (sic!) kell, egyre magasabb fokra kell emelkedniök (sic!), és fokozatosan át kell alakulniok (sic!) reguláris hadsereggé, illetve reguláris háborúvá.*” [17: 428]

„...mint hal a vízben” – a népi támogatás jelentősége

A partizánok harcának sikere szoros összefüggésben áll a lakosság támogatásával. Nélkülük sem utánpótlást, sem információkat, sem biztonságot nem kaphatnak a felkelők, ezért a néppel való jó viszony kialakítása és megtartása különös figyelmet kapott Mao írásaiban. A közöttük lévő kapcsolatot az alábbi igen szemléletes hasonlattal írta le, melyben a partizánokat a vízben élő halhoz, míg a népet a vízhez hasonlította.

„Néhányan azt gondolják, hogy a gerilláknak lehetetlen sokáig az ellenség hátában tevékenykedni. Ez az elgondolás azonban az emberek és a csapatok közötti kapcsolat nem értésén alapul. Az előzőeket tekinthetjük a víznek, az utóbbiakat a halnak, mely ebben a vízben él. Hogyan mondhatjuk, hogy e kettő nem élhet együtt? Csak a fegyelmetlen csapatok képtelenek erre, ők a népet ellenségükké teszik és így – akárcsak a partra vetett halak – nem élhetnek.” [8: 92–93]

Véleménye szerint az e közezből kiszakított partizán nem létezhet többé: a lakosságot maguk ellen fordító, a népet saját ellenségükké tevő, fegyelmetlen felkelők küzdelme ellehetetlenül, így céljaik magvalósíthatatlanná válnak. [8: 93]

A néppel való kommunikációban a közérthetőség és a rövidség volt Mao egyik legnagyobb előnye riválisaival szemben. Hasonlatai, rövid példái, pontokba szedett gondolatai hatékonyan közvetítették üzeneteit a társadalom minden rétege, különösen az egyszerű emberek felé, akikre mint tömegbázisra támaszkodtak a kommunisták. Az ő meggyőzésüket szolgálta *A fegyelem három fő szabálya és nyolc figyelemre ajánlott megjegyzése* című kiadvány is, amely mint „etikai kódex” a kínai Vörös Hadsereg, későbbi nevén a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg állományának felkészítésére készült. Mao már 1928 tavaszán, vagyis rögtön a harcok kirobbanása után kiadta az akkor három pontba szedett irányelveit a lakossággal való kapcsolatra vonatkozóan, amelyek így szóltak: „1. Csak parancsra cselekedj! 2. Ne vedd el semmit sem a munkásoktól és a parasztoktól! 3. Szolgáltass be mindent a helyi hatóságoknak!” [18]

Ugyanezen év nyarán a fenti szabályokat hat megjegyzéssel egészítette ki: „1. Tedd vissza az ajtót, amikor elhagyod a házat! 2. Tekerd fel az ágyneműt, amiben aludtál! 3. Beszélj udvariasan! 4. Fizess tisztességesen a megvett áruért! 5. Add vissza, amit kölcsönvettél! 6. Fizesd ki a kárt, amit okoztál!” [18] 1929 után Mao néhány ponton megváltoztatta a fenti regulákat. A második szabály helyére került „Se egy tűt, se egy darab cérnát ne lopj el a néptől!”, míg a harmadik kétszer is változott: először „Szolgáltass be minden pénzt, amit megszerezte!”, majd ezt pontosítva „Szolgáltass be mindent, amit megszerezte!”. A meglévő hat megjegyzéshez is hozzátett még kettőt: „Ne fűrdj nők jelenlétében!” és „Ne kutass a foglyul ejtettek zsebében!”. Végül 1947. október 10-én az alábbi dokumentumot küldte el a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg Főhadiszállására:

„1. Hadseregünk fegyelmének 3 fő szabálya és 8 figyelemre ajánlott megjegyzése az évek alatt gyakorlattá vált, de tartalmuk a különböző körzetek katonai egységei között némileg módosult. Ezeket most egységesítettük és újra kiadtuk. Elvárjuk, hogy ezt a változatot mint hivatalos verziót használják a képzés során, és legyenek szigorúak az érvényesítésében. Amennyiben szükséges, a Fegyveres Erők területileg illetékes főparancsnoksága elrendelheti ezeknek a helyi körülmények miatti kiegészítését, és dönthet azok végrehajtásáról.

2. A fegyelem 3 fő szabálya a következő:

- Csak parancsra cselekedj!*
- Se egy tűt, se egy darab cérnát ne lopj el a néptől!*
- Szolgáltass be mindent, amit megszerezte!*

3. A 8 figyelemre ajánlott megjegyzés a következő:

- Beszélj udvariasan!
- Fizess tisztességesen a megvett áruért!
- Add vissza, amit kölcsönvettél!
- Fizesd ki a kárt, amit okoztál!
- Ne káromkodj, és ne gúnyold ki a népet!
- Ne pusztítsd el a termést!
- Ne szemtelenkedj a nőekkel!
- Ne bánj rosszul az elfogottakkal!” [18]

Mao Ce-tung hatása korának katonai gondolkodására és hadügyére

Mao hadelméleti munkássága nagy hatást gyakorolt a 20. század második felében a harmadik világban lezajlott népi mozgalmakra és felkelésekre. Az ezeket a mozgalmakat irányító teoretikusok felhasználták Mao munkáit, és azokat a saját földrajzi és társadalmi közegük viszonyaival kiegészítve gondolták tovább. A kínai polgárháborúban győzni képes kommunisták példája lelkesítően hatott a gyarmatosítókat és kizsákmányolókat magukról lerázni kívánó népek számára Ázsiában, Afrikában és Közép-, valamint Dél-Amerikában egyaránt.

Mao követői közül elsőként Vo Nguyen Giap tábornok érdemel említést, aki a franciák, majd az amerikaiak ellen vívott vietnámi függetlenségi és egyesítési harcok katonai vezéralakja volt. A tábornok a második világháború idején a kínai partizánok között szerzett elméleti ismereteket és gyakorlati tapasztalatokat, majd későbbi hadelméleti munkáiban átvette, illetve továbbfejlesztette Mao nézeteit. [19: 423] [1: 258] A kommunista párt szoros ellenőrzése alatt vívott küzdelmet ő is elhúzódo jellegűnek hirdette, mely során a legfontosabb célkitűzés az ellenség eredeti szándékának, vagyis a gyors lefolyású háborúnak a megakadályozása volt. [20: 53–54] A vietnámi gerillák vezetője is három fázisra osztotta fel a reguláris és irreguláris erők által közösen vívott elhúzódo háborút, de ő az elsőben látta kulcsfontosságúnak a partizánok harcát, a másik kettőnél a reguláris csapatok kiegészítőiként számolt velük. Giap is hirdette a partizánok evolúcióját, mely lehetővé teszi, hogy a partizánháború mozgó háborúvá, vagyis reguláris erők harcává váljon. [20: 57–58] [21: 114–115] [21: 117] A partizánháború kifárasztó jellegét erősítette az indirekt eszközök alkalmazása is: a belföldi és a külhoni propaganda a hazai, valamint a nemzetközi közvélemény megnyerését szolgálta. [20: 65] [21: 89]

A gerilla-hadviselés ikonjává vált Ernesto Che Guevara *A gerillaharcos kézikönyve* című művében a kubai forradalom harcainak tapasztalatait rögzítette. Hasonlóan Maóhoz, ő is a vidéki emberek forradalmában hitt, mert a közép- és dél-amerikai társadalmi viszonyok inkább hasonlítottak a kínaiakhoz, mint a 19. század második felének európai körülményeihez. Párhuzamot vont a két forradalom között:

„*Mao Kínája munkáscsoportok felkelésével kezdődik délen, amelyet legyőznek, és majdnem megsemmisítenek. Csak a Jenanból induló nagy menetelés után sikerül megalapoznia magát, és kezd fejlődni, amikor mezőgazdasági területekre helyezi át a bázisát, és az agrárreformot tűzi ki alapvető céljával.*” [22: 35]

Az argentin származású forradalmár is tudta, hogy a forradalom győzelméhez reguláris csapatokra is szükség van, és ő is hirdette Mao evolúciós elméletét, hiszen „*a győzelmet mindig reguláris hadsereg éri el, még ha kezdetben gerillahadsereggént indult is.*” [22: 39] Érdekes, hogy egy másik kínai teoretikus, Szun-ce gondolata is előkerül könyvében. Che idézi egyik híres mondatát, mely szerinte olyan értékes a gerilla-hadviselésben, mint valami bibliai zsoltár: „*Ismerd önmagad és az ellenfeled, és száz csatát megharcolhatsz egyetlen katasztrófa nélkül.*” [22: 195]

Az Afrikában zajló felszabadító harcok szintén aszimmetrikus jellegűek voltak. A britek, a franciák, a belgák vagy a portugálok ellen harcolók ideológiai hátterét a marxizmus-leninizmus adta, a harcokhoz szükséges gyakorlati ismereteket azonban inkább a közelmúltjukban sikeres kínai és vietnami harcok szolgáltatták. Amilcar Cabral vagy Jaime Morali is a vidéki parasztságot kívánta megszólítani a gyarmattartók elleni harchoz, mert bennük látták az elhúzódó forradalmi harc tömegbázisát, [23: 288] emellett hangoztatták a harcok elhúzódó, vagyis kifárasztó jellegét is. [24: 270] A fent említett teoretikusok mellett Mao elmélete hatott az 1948–1960-as maláj felkelésre, valamint hatása kimutatható volt az 1946-tól 1954-ig tartó, a Fülöp-szigeteki kommunisták vezette Hukbalahap kormányellenes mozgalomra is. [2: 149]

A felkelések elleni hatékony küzdelem az e harcok mögött meghúzódó teória vizsgálatára serkentette a reguláris hadseregek elméleti szakembereit is. B. H. Liddell Hart, a 20. század egyik legnagyobb hatású katonai gondolkodója a *Stratégia* című művének második, 1967-es javított kiadásához írt előszavában rögzítette, hogy művét a kor egyik „divatos” hadügyi tünetének, a gerillaháborúnak elemzéséről írt újabb fejezettel egészítette ki. [25: 9] „*Ha békét akarsz, értsd meg a háborút.*” – ezt a korábban követendő szabályként megfogalmazott intelmét kiegészítette: „*Ha békét akarsz, értsd meg a háborút, különösen a gerilla- és a felforgató háborút.*” [25: 550] A XXIII. fejezetben Liddell Hart röviden vázolta a gerillaháború elméletének legfőbb szakaszait, és két bő bekezdés erejéig Mao, illetve a kínai partizánok harcát is bemutatta. Rámutatott a kínai harcok jellegzetességeire, az elhúzódó háborúra, a reguláris erők küzdelmeivel kombinált partizántaktikára, a nép és a nagyhatalmak támogatásának megszerzésére, valamint a partizánok evolúciójára is. [25: 552–553] A brit teoretikus a hadtörténelem példáit sorolva mutatta be a gerillaháborút, amelynek tünetét a reguláris hadseregben szolgált katona távolságtartásával szemlélte. [25: 564]

Összegzés

Napjaink fegyveres küzdelmeinek aszimmetrikus jellege, az abban részt vevő felek tudatosan választott irreguláris és elhúzódó jellegű harca rávilágít a gerillaelméletek, így Mao teóriájának fontosságára. A reguláris erőkkel szemben harcoló irreguláris erők küzdelmének ugyanúgy vannak szabályai, mint a hagyományos haderők konvencionális fegyveres műveleteinek, azonban az irreguláris erők küzdelmét meghatározó tételek eltérnek a bevett szabályoktól. Az irregularitás ugyanis nem szabálytalanságot, hanem a meglévő bevett szabályoktól való eltérést, vagyis a más módon való harcot jelenti. A partizánok küzdelmének szabályai a fegyveres küzdelem e tünete teóriájának megszületésétől íródnak: a felkelések elméletét a 19. század elejétől – Clausewitz, Jomini, Gneisenau, Decker,

Davidov, Espoz y Mina, Le Mière de Corvey műveinek megjelenésétől – ugyanolyan folyamatos fejlődés jellemzi, mint a reguláris elveket. A felkelők, gerillák, partizánok elleni harcban Napóleon szerint „*partizán módjára kell cselekedni mindenütt, ahol partizánok vannak.*” [3: 111] Az irreguláris erővel szembeni hatékony küzdelemhez meg kell értenünk a háttérben meghúzódó, e harcok jellegét meghatározó tételeket, elengedhetetlen tehát a harcokra való gyakorlati felkészülés mellett a felkelés elméletének, az itt alkotó katonai gondolkodók – így Mao – műveinek tanulmányozása is.

Felhasznált irodalom

- [1] TOWNSHEND, C.: *Gerillaháborúk*. In: TOWNSHEND, C.: *A háborúk világtörténete. Katonai újtársak, amelyek megváltoztatták a történelem menetét*. Corvina Kiadó, 1992, 250–265.
- [2] BECKETT, I. F.: *Encyclopedia of Guerrilla Warfare*. Checkmark Books, 2001.
- [3] SCHMITT, C.: *A partizán elmélete. Közbevetett megjegyzés a politikai fogalmához*. In: SCHMITT, C.: *A politikai fogalma*. Osiris – Pallas – Attraktor, 2002, 103–173.
- [4] JORDÁN Gy.: *Kína*. In: DIÓSZEGI I. et al. (szerk.): *20. századi egyetemes történet. I. kötet. 1890–1945*. Korona Kiadó, 1997, 145–150.
- [5] JORDÁN Gy.: *Kína*. In: DIÓSZEGI I. et al. (szerk.): *20. századi egyetemes történet. I. kötet. 1890–1945*. Korona Kiadó, 1997, 423–436.
- [6] JORDÁN Gy.: *Kína*. In: DIÓSZEGI I. et al. (szerk.): *20. századi egyetemes történet. III. kötet. 1945–1995. Európán kívüli országok*. Korona Kiadó, 2001, 105–138.
- [7] GYEREVJANKO, P. M.: *A második világháború története 1939–1945. Harmadik kötet. A háború kezdete. A Szovjetunió elleni agresszió előkészítése*. Zrínyi Katonai Kiadó, 1977.
- [8] MAO Tse-tung: *On Guerrilla Warfare*. Praeger Publishers, 1961.
- [9] MAO Ce-tung: *A japán területtrablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései*. In: MAO Ce-tung: *Válogatott művei. 2. kötet*. Szikra, 1953, 137–203.
- [10] MAO Ce-tung: *Az elhúzódo háborúról*. In: MAO Ce-tung: *Válogatott művei. 2. kötet*. Szikra, 1953, 205–360.
- [11] BAKOS Cs. A.: Clausewitz „újratöltve”. *Hadtudomány*, 25/1–2 (2015), 99–104.
- [12] JOBBÁGY Z.: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. *Honvédségi Szemle*, 141/3 (2013), 28–31.
- [13] KIRAS, J. D.: *Terrorizmus és irreguláris hadviselés*. In: BAYLIS, J. (szerk.): *A stratégia a modern korban. Bevezetés a stratégiai tanulmányokba*. Zrínyi Kiadó, 2005, 264–293.
- [14] MAO Ce-tung: *A kínai forradalom és a Kínai Kommunista Párt*. In: MAO Ce-tung: *Válogatott művei. 3. kötet*. Szikra, 1954, 145–199.
- [15] MAO Ce-tung: *A Csingkangsanban folyó harc*. In: MAO Ce-tung: *Válogatott művei. 1. kötet*. Szikra, 1952, 125–185.
- [16] MAO Ce-tung: *A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései*. In: MAO Ce-tung: *Válogatott művei. 1. kötet*. Szikra, 1952, 329–464.
- [17] MAO Ce-tung: *A háború és a stratégia kérdései*. In: MAO Ce-tung: *Válogatott művei. 2. kötet*. Szikra, 1953, 403–433.
- [18] MAO Zedong: *On the Reissue of the Three Main Rules of Discipline and the Eight Points for Attention – Instruction of the General Headquarters of the Chinese People’s Liberation Army*.

Forrás: www.marxists.org/reference/archive/MAO/selected-works/volume-4/mswv4_23.htm
(A letöltés dátuma: 2016. április 2.)

- [19] PERRET, G.: *Võ Nguyen Giap*. In: ROBERTS, A. (szerk.): *A hadviselés művészete. Nagy hadvezérek az újkorban*. Kossuth Kiadó, 2010, 420–427.
- [20] GIAP, V. N.: *People's War People's Army*. In: GIAP, V. N.: *People's War People's Army*. Foreign Languages Publishing House, 1974, 41–74.
- [21] GIAP, V. N.: *The Great Experiences Gained by our Party in Leading the Armed Struggle and Building Revolutionary Armed Forces*. In: GIAP, V. N.: *People's War People's Army*. Foreign Languages Publishing House, 1974, 75–169.
- [22] CHE GUEVARA, E.: *A gerillaharcos kézikönyve*. Ulpius-ház Könyvkiadó, 2007.
- [23] CABRAL, A.: *Hogyan mozgósítottuk a parasztságot, amely harcunk fő tömegereje, de nem a fő forradalmi erő*. In: FENCSEK L. (szerk.): *Fejlődő országok – haladó eszmék*. Kossuth Könyvkiadó, 1976, 287–289.
- [24] DAVIDSON, B.: *Gerillaháborúk Afrikában*. Kossuth Könyvkiadó, 1984.
- [25] LIDDELL HART, B. H.: *Stratégia*. Európa Könyvkiadó, 2002.